

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

**До Комітету ООН з насильницьких
зникнень**

*Подання від Громадської організації
«Об'єднання родичів політв'язнів Кремля»*

*контакти: м. Київ, вул. Басейна, 9-Г, офіс
26. Індекс 01024, info@relativespp.org*

Шановні Члени Комітету,

Ми дякуємо Вам за можливість надати інформацію про випадки порушення прав людини в умовах збройного конфлікту на території України, а саме насильницьких зникнень цивільних громадян нашої держави, які стали наслідком скоєних злочинів з боку російських військових та представників окупаційної влади на окупованих територіях України. Громадська організація «Об'єднання родичів політв'язнів Кремля» (далі – Об'єднання) проводить свою діяльність спрямовану на захист осіб, що незаконно позбавлені особистої свободи з політичного мотиву з 2017 року. Широкомасштабна збройна агресія РФ і окупація нових значних територій України призвела до нової хвилі насильницьких зникнень та свавільних затримань. Об'єднання у рамках коаліції громадських організацій «Україна. 5 ранку» з 2022 долучилась до документування та глибинного опитування постраждалих та свідків міжнародних злочинів, скоєних російськими військовими на окупованих територіях України.

Основними напрямками нашої роботи є:

- співпраця з українською владою та міжнародними партнерами, неурядовими організаціями;
- фіксування воєнних злочинів та злочинів проти людяності на території України;
- підтримка ув'язнених, в тому числі організація публічних та непублічних заходів з підтримки ув'язнених;
- об'єднання зусиль усіх небайдужих сторін для захисту та звільнення бранців.

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

Об'єднання працює для досягнення системних змін, які б допомогли незаконно ув'язненим та їх родинам. На жаль, з початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року кількість цивільних осіб, незаконно позбавлених свободи значно зросла і продовжує зростати. Кількість незаконно утримуваних російським режимом українських громадян точно не відома і ретельно приховується державною-агресором. До лютого 2022 року їх кількість становила приблизно 300 осіб. Різними джерелами вже підтверджено перебування у місцях примусового тримання понад 1680 цивільних осіб. За даними Координаційного штабу з питань поводження з військово полоненими та Об'єднаного центру з пошуку та звільнення полонених при Службі Безпеки України, кількість цивільних осіб може становити близько 16 000 осіб. Точний підрахунок нині утримуваних ускладняється тим, що до більшості з них не допускають представників Міжнародного Комітету Червоного Хреста.

Незаконно ув'язненні та їх родини потребують комплексної підтримки від держави. Так, 26 січня 2022 року Верховна Рада прийняла Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» (далі – Закон). Цей законопроект був розроблений з метою створення законодавчих механізмів соціального і правового захисту осіб, які були незаконно позбавлені свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей, а також визначення підстав і процедур для встановлення таких фактів.

Окрім цього даний Закон встановлює процедуру встановлення факту незаконного ув'язнення громадян України внаслідок агресії РФ. Так, прийняття рішень з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України здійснюється Комісією з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (далі - Комісія), яка утворюється при Міністерстві з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Комісія здійснює свою діяльність відповідно до Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2022 року № 1281 «Деякі питання виконання Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей».

Завданнями Комісії є:

- ❖ розгляд заяв та матеріалів (довідки, інформація, інші документи) щодо встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, визнання членом сім'ї особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України;

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

- ❖ прийняття рішень про встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, про визнання членом сім'ї особи, стосовно якої встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, чи про непідтвердження факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України; аналіз практики застосування законодавства з питань соціального та правового захисту осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Для отримання довідки особа звертається особисто або через законного представника чи члена сім'ї із заявою в довільній формі про видачу відповідної довідки до Міноборони, іншого центрального органу виконавчої влади, що здійснює керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до закону, правоохоронного органу чи державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, командира підрозділу Збройних Сил, іншого утвореного відповідно до закону військового формування чи органу, що належить до складу сил безпеки і сил оборони України.

Заява може бути подана в електронній або в паперовій формі. Довідка оформляється протягом 30 календарних днів з дня надходження відповідної заяви. Довідка роздруковується на аркуші формату А4, підписується уповноваженою посадовою особою, скріплюється гербовою печаткою та видається безкоштовно, про що робиться відповідний запис у журналі про видачу довідок.

Однак, на практиці, виявились прогалини у дії закону, що спричиняє труднощі для отримання відповідної підтримки. Командою нашої організації був підготовлений ґрунтовний аналітичний звіт, який містить в собі рекомендації для ефективного забезпечення соціального і правового захисту осіб, які були незаконно позбавлені свободи внаслідок збройної агресії проти України, та для дотримання законодавчих гарантій захисту прав таких осіб та їхніх сімей.

В ході роботи організації ми визначили наступні основні проблеми:

1. Категорії громадян, на які поширюються положення закону, не охоплюють усіх осіб, що були незаконно ув'язнені внаслідок збройної агресії Росії. Відповідно до положень Закону лише на дві категорії незаконно позбавлених свободи цивільних осіб, а саме: «політичних ув'язнених» і «цивільних заручників», що є дискримінаційним стосовно великої кількості громадян, що були протиправно позбавлені волі, але не підпадають під ці категорії.

Так позбавлення волі цивільних осіб, що перебувають під захистом норм міжнародного гуманітарного права, може не мати спеціальної мети, щодо примусу третьої сторони до здійснення дій або утримання від них; або ж вимоги висувались і висувуються

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

безпосередньо до позбавленого волі, як умова його звільнення, що робить неможливим кваліфікувати особу як заручника.

Розширення переліку категорій громадян, відносно яких може бути встановлено факт позбавлення особистої свободи, та доповнення його цивільними особами, що перебувають під захистом МГП, не брали участі у воєнних діях та були незаконно і немотивовано позбавлені особистої свободи внаслідок воєнної агресії проти України, дозволить відновити соціальну справедливість і забезпечити право на державну допомогу тій категорії громадян України, яких вона не змогла захистити і які відбувають незаконне ув'язнення.

Вирішенням даного питання може стати внесення змін до Закону та розширення категорій осіб, які будуть мати право на отримання захисту від держави.

Так, ми надали рекомендацію Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України ініціювати внесення змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей», доповнивши його підпунктом «в» пункту 2 частини 1 статті 2, в якому передбачити, що Закон поширюється на громадян України, які є цивільними особами, що перебувають під захистом Конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року, яких було незаконно позбавлено особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України державою-агресором, її органами, підрозділами, формуваннями, іншими утвореннями під час перебування на тимчасово окупованих територіях України або на території держави-агресора у зв'язку з незаконними діями держави-агресора, її органів, підрозділів, формувань, інших утворень щодо незаконного позбавлення волі громадянина України.

Також рекомендували доповнити частину 2 розділу 2 Порядку призначення та виплати допомоги особам, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, виклавши його в наступній редакції: «членами сім'ї осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, у цьому Порядку розуміються особи, які перебувають у шлюбі з такими особами, а також їх діти, зокрема повнолітні, батьки, рідні брати і сестри, дід, баба, онуки, особи, які перебувають під опікою чи піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, положенням про те, що у разі відсутності документального підтвердження наявності сімейних відносин, факт родинних відносин або проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу підтверджується відповідним рішенням суду, що набрало законної сили

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

2. *Процедури, за якими спеціально створена Комісія з питань встановлення факту позбавлення особи свободи внаслідок збройної агресії проти України ухвалює рішення про надання особі відповідного статусу, не є прозорими та зрозумілими для заявників. Це ускладнює прийняття справедливих рішень, що мали б гарантувати своєчасний та комплексний державний захист незаконно ув'язненим особам та членам їхніх сімей. Механізми та процедури реалізації прав на допомогу, передбачену законом, не відповідають реальним потребам постраждалих.*

Комісія за час своєї роботи не здійснила аналіз практики застосування законодавства з питань соціального та правового захисту осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, хоча це завдання покладено на Комісію Законом. Заявники отримуючи відмову у наданні статусу, не розуміють причину такого рішення і головне – що можна виправити для того щоб Комісія прийняла інше рішення. На сьогодні для багатьох заявників не зрозумілим є перелік та достатній обсяг відомостей на підтвердження незаконного ув'язнення, щоб Комісія прийняла рішення про встановлення факту ув'язнення.

Наші дослідження і результати опитування заявників показали, що Процедури прийняття Комісією щодо встановлення факту позбавлення особистої свободи не є прозорими та зрозумілими для заявників. Ця ситуація у деяких випадках унеможливорює прийняття справедливих рішень, що гарантували б своєчасний та комплексний державний захист незаконно ув'язненим особам та членам їхніх сімей. З повним текстом аналітичного дослідження можна ознайомитися за посиланням <https://www.relativespp.org/analytic/yak-i-chomu-derzhava-ne-zahishchaie-postrazhdalih-vid-polonu-kompleksno>

Немотивованість письмових відмов у встановленні факту позбавлення особистої свободи, закритість роботи Комісії, незабезпечення права заявнику бути заслуханим формують у суспільстві відчуття несправедливості та незахищеності зі сторони держави.

Вирішенням даного питання є внесення змін до законодавства, що регулює діяльність Комісії, зокрема зазначення про обов'язковість отримання від Комісії обґрунтування свого рішення.

Основними порушеннями відповідної процедури є:

- систематичні порушення Комісією строків розгляду заяв та надання відповідей;
- у випадках, коли Комісія відмовляє заявнику у встановленні факту незаконного ув'язнення - відповідь про це не містить інформації про мотиви такої відмови і позбавляє заявника законного права на обґрунтоване рішення державного органу;

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

- заявники, що бажають бути заслуханими членами Комісії - позбавлені цієї можливості.
- канцелярія Міністерства реінтеграції періодично губить документи заявників.

Встановлення факту позбавлення особистої свободи на сьогодні в Україні згідно з чинним законодавством є адміністративною послугою і має відбуватися відповідно до закону про адміністративну процедуру.

Звільнені з незаконного ув'язнення громадяни, а також родичі осіб, що наразі позбавлені особистої свободи внаслідок збройної агресії РФ часто заявляють про недовіру до комісії і її рішень через закритість роботи комісії, відсутність комунікацій та невідповідність роботи Комісії національному законодавству.

Для вирішення даних проблем, ми пропонуємо Міністерству з питань реінтеграції ініціювати приведення у відповідність до вимог Закону про адміністративну послугу та Положення про Комісію з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Просимо членів Комісії ініціювати ці зміни до Положення про комісію та здійснити контроль виконання міністерством заходів з усунення порушень.

Окрім цього для узгодженості порядку надання такої послуги, необхідно привести у відповідність до вимог Закону України «Про адміністративну процедуру»: Положення про Комісію, Порядок призначення та виплати допомоги та Порядок створення, ведення, доступу до відомостей Єдиного реєстру осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи.

Обов'язковим, на нашу думку, є обов'язковість з боку Комісії надавати заявнику в письмовій формі обґрунтування (мотивування) рішення про непідтвердження факту позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України. Також надати рекомендації для Голови Комісії забезпечити можливість заявникам, що цього бажають, надавати пояснення та/або зауваження Комісії в режимі відеоконференції відповідно до вимог Закону України «Про адміністративну процедуру».

3. *Допомога від держави, соціальних захист.* Так, при аналізі найзатребуванішої серед членів сім'ї незаконно позбавлених особистої свободи, а також звільнених з незаконного ув'язнення грошової допомоги, нами виявлено, що її розмір є незмінним з 2018 року. У той же час, станом на 01 січня 2024 року, враховуючи щорічний рівень інфляції, реальна купівельна спроможність української гривні знизилася майже на 57%. Відсутність процедури індексації державної грошової допомоги призведе до подальшого зменшення її вартості, а отже поглибить соціальну незахищеність постраждалих від агресії РФ. Враховуючи нелюдські умови утримання незаконно

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

позбавлених особистої свободи осіб, застосування до них фізичного насилля і катувань медична та реабілітаційна, у тому числі психологічна, допомога для звільнених має бути невідкладною та комплексною.

Через відсутність порядків та механізмів реалізації ряду пільг, передбачених Законом, в реальності люди не отримують супроводу держави по медичній, психологічній і реабілітаційній допомозі; відсутнє єдине вікно для звернення звільнених осіб стосовно забезпечення їх всім необхідним після звільнення: житло, реабілітація, фінансова допомога, правова підтримка.

Наш ґрунтовний аналітичний звіт містить в собі рекомендації для ефективного забезпечення соціального і правового захисту осіб, які були незаконно позбавлені свободи внаслідок збройної агресії проти України, та для дотримання законодавчих гарантій захисту прав таких осіб та їхніх сімей. Нами було запропоновано 50 рекомендацій, адресованих Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Комісії з питань встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України та іншим органам державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Зі змістом звіту можливо ознайомитись за [посиланням](#).

Наша організація у березні 2024 року зробила офіційну заяву щодо заклику до Глобального договору ООН виключити Росатом з організації за сприяння ув'язненням та катуванням працівників Запорізької АЕС. Дана заява обґрунтована також тим, що нами зафіксовано 13 випадків позбавлення особистої свободи працівників Запорізької атомної електростанції, що знаходиться в м. Енергодарі.

12 березня 2022 року співробітники, підпорядковані "Росатому", взяли на себе оперативний контроль над ЗАЕС. Отримані свідчать про те, що ці співробітники "Росатома" активно співпрацювали з офіцерами Федеральної служби безпеки Російської Федерації (ФСБ). Їхні спільні зусилля охоплювали примусову ініціативу із застосуванням тактики залякування для примусу до співпраці, тиск на працівників, щоб вони підпорядковувалися як російським військовим, так і співробітникам "Росатома", а також тиск на існуючий персонал ЗАЕС для підписання нових трудових контрактів з "Росатомом". 5 жовтня 2022 року президентським указом ЗАЕС була незаконно передана в державну власність Росії.

Працівників, зокрема погрозами і катуваннями схиляли до лояльності окупаційній владі і підписанням контракту з "Росатом". Працівники ЗАЕС піддавались тортурам, зокрема є свідчення про напади з особливою жорстокістю та тяжкі побої, катування електричним струмом, примушування жертв копати собі могили, погрози зґвалтування

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

жертв та їхніх родичів, утримання затриманих у переповнених камерах без їжі, води та свіжого повітря. Підтверджено, що принаймні одна людина була закатована до смерті.

Наприклад, члени родини пана П., працівника ЗАЕС, піддавались катуванню струмом під час допитів. Через насилля над його жінкою та сином-студентом намагались вибити зізнання щодо співпраці з ЗСУ. Дружину катували у присутності чоловіка, погрожуючи зґвалтуванням.

Схожа ситуація відбулась з подружньою парою. Пані А. та її чоловік – працівники ЗАЕС, були незаконно затримані та допитані окупантами щодо їх проукраїнської позиції. На щастя, їх відпустили протягом доби, але чоловіка пані А. сильно побили.

Окрім того, є багаточисленні відомості про обстріл атомної станції і міста з територій, що підконтрольні російським військовим. "Росатом" сприяв найсерйознішим порушенням міжнародного права - катуванням, жорстокому, нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню. Він робить це без належної перевірки дотримання прав людини, в умовах підвищеного ризику порушень прав людини і всупереч прямим доказам таких порушень на своїх об'єктах.

Детальніше про порушення прав людини на території ЗАЕС у нашій заяві, розміщеному на [сайті організації](#).

Для фіксування воєнних злочинів та злочинів проти людяності на території України документатори нашої організації працюють над отриманням **свідчень осіб, які стали свідками злочинів РФ, потерпілі від незаконного позбавлення свободи, утримувались проти своєї волі окупаційною владою.**

З 2022 року нами було опитано 177 свідків насильницьких зникнень, свавільних затримань та злочинів проти цивільного населення. Станом на кінець червня 2024 року було виявлено 185 цивільних осіб, що були свавільно затримані представниками РФ або підконтрольними країні-агресору угрупованнями.

Серед них 2 осіб на момент незаконного затримання були молодше 18 років, 15 осіб старше 60 років, незаконно затриманими були 149 чоловіків та 36 жінок.

Щодо статусу осіб на момент опитування, то 91 особа була звільнена, про місцезнаходження 30 не має інформації, 64 ще перебувають в полоні.

Більшість випадків насильницького зникнення цивільних осіб, які були виявлені документаторами організації, відбулись на окупованих території Запорізької області (132 випадків), зокрема 35 особа була затримані в м. Мелітополь та 22 особи у м. Енергодар (з них 13 осіб були працівниками ЗАЕС) Запорізької області, 24 особи затримані на окупованій території Херсонської області, 4 особи – Луганської області та 5 осіб – в Донецькій області.

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

Причинами затримання були політичні мотиви (проукраїнська позиція, організація мирних мітингів та зібрань), релігійні мотиви (бажання змусити представників церков співпрацювати з окупаційною владою), а іноді причини затримання і зовсім були не зрозумілі та не мали підстав (начеб то співпраця з СБУ та ЗСУ, організація терактів).

Всі виявлені особи, які були незаконно позбавлені свободи, перебували у статусі цивільних осіб, не чинили опору, не здійснювати діяльність, яка б загрожувала життю та здоров'ю інших.

Так більшість осіб були затримані працівниками правоохоронних органів окупаційної влади, представлялись працівниками ФСБ. Проводили незаконні обшуки, під час яких забирали особисті речі, такі як телефони, ноутбуки, планшети та фотоапарати, як у позбавлених свободи осіб, так і у всіх членів їх сімей, що проживали в будинку.

11 насильницько викрадених осіб займали посади у органах державної влади або місцевого самоврядування. Від них вимагали співпрацювати з окупаційною владою та перейти на бік ворога. Від осіб, що займали виборні посади та мали авторитет та популярність серед місцевого населення вимагали також публічно підтримати окупаційну владу та виходити до людей зі зверненнями про переваги «руського мира» та його подальшу незмінність.

26 особи мали відкриту проукраїнську позицію, брали участь в проукраїнських мітингах, були волонтерами або членами громадських організацій. Їх затримання також відбувалось з метою зменшити мирний спротив окупації та припинити мітинги, які відбувались у окупованих містах навесні 2022 року, поширити страх і паніку серед місцевого населення.

Також мали випадки викрадення осіб з метою шантажу - чоловіка похилого віку, 1947 року народження, 3 доби утримували в приміщенні ІТТ на окупованій території, через бажання окупантів вплинути на його доньку, яка вела журналістку діяльність, направлену проти РФ, у тому числі і заклики брати участь у мирних зібраннях. Фактично, журналістку шантажували та вимагали припинити свою діяльність, погрожуючи життям її батька.

В місті Мелітополі після його окупації, встановлення окупаційного режиму, всі директори загальноосвітніх шкіл, через їх незгоду проводити навчальний процес відповідно до вимог російських окупантів, написали заяви про звільнення займаних посад. Як нам відомо, до декількох директорів того ж дня прийшли з обшуками, їх затримали і протягом декількох днів утримували в холодних, вогких гаражних приміщеннях без доступу до ліків, їжі, та туалету, без можливості спати, погрожуючи їм та їхнім родинам.

Серед виявлених осіб, які були позбавлені особистої свободи, виявлена тенденція щодо затримання одразу декількох або всіх членів родини.

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

Родина пані А. з Луганщини теж потерпіла від свавілля окупантів. Було незаконно затримано трьох членів її родини – чоловіка та двох синів. Причиною незаконно позбавлення свободи її рідних стало безпідставне звинувачення чоловіка у тероризмі. Пан Б. – колишній учасник АТО разом з синами був затриманий після обшуку їх будинку працівниками ФСБ. Під час перебування у СІЗО зазнав катувань електричним струмом. На момент спілкування з документаторами він перебував вдома в очікуванні суду по його справі. Старшого з синів відпустили також, а інформації про місцезнаходження та стан молодшого сина і досі родині не відомо.

Пан С., який з родиною проживав у Мелітополі на момент окупації, свідчив про затримання себе та свого батька, який проходив службу в АТО. Окупанти протримали сина добу та не дізнавшись корисної для себе інформації, відпустили. Батько перебуває у полоні з квітня 2022 року.

Подружжя К., які працювали у сфері освіти, були затримані та допитані у відділі поліції окупованого села Запорізької області. Їм пощастило – їх відпустили протягом доби, чоловік зазнав сильного побиття. Причиною затримання стала їх проукраїнська позиція та сфера діяльності, так як окупанти схилили до співпраці освітян.

Всі виявлені особи, які були незаконно позбавлені свободи, перебували у статусі цивільних осіб, не чинили опору, не здійснювали діяльність, яка б загрожувала життю та здоров'ю інших.

Так більшість осіб були затримані працівниками правоохоронних органів окупаційної влади, представлялись працівниками ФСБ. Проводили незаконні обшуки, під час яких забирали особисті речі, такі як телефони, ноутбуки, планшети та фотоапарати, як у позбавлених свободи осіб, так і у всіх членів їх сімей, що проживали в будинку.

Відповідно до отриманих свідчень, одного чоловіка забрали на очах у дружини та дитини, якій було на цей момент лише півтора роки.

Основними місцями незаконного утримання на території Запорізької області є відділки поліції, ізолятори тимчасового тримання, підвальні приміщення та обладнанні гаражі-катівні. В камерах -тортур де утримували незаконно позбавлених волі цивільних громадян України часто одночасно утримували і військовополонених і осіб, що вчинили кримінальні правопорушення. Відомі випадки спільного утримання цивільних громадян з російськими військовими, які вчинили тяжкі воєнні злочини, такі як мародерство або зґвалтування. Камери де утримували цивільних найчастіше були переповнені, холодні, без доступу до води та туалету, в них цілодобово було увімкнено світло, а через відсутність місць для сну частині затриманих завжди перебувала на бетонній мокрій підлозі. Дуже розповсюдженою є практика, коли позбавлених волі виводять в туалет максимум двічі на добу та обмежують у часі для здійснення ними фізіологічних потреб. Харчування в місцях утримання завжди є недостатнім, непоодинокі випадки, коли осіб позбавлених особистої

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

свободи не годували тиждень. Відомі свідчення про примусову роботу в ув'язні, зокрема побудові фортифікаційних споруд для військовослужбовців РФ.

Прослідковується також тенденція щодо переховування затриманих з боку окупаційної влади, інформацію про їх місцезнаходження можуть не зазначати родичам на запити тривалий час або надавати абстрактні відповіді без зазначення точного місця перебування та підстав затримання.

Умови утримання є такими, що принижують гідність, особи утримуються у гаражах та підвалах, без достатньої кількості їжі, води та без медичної допомоги. Затримані піддаються катуванням для отримання інформації. Рідні не отримують жодної інформації про місцезнаходження насильно зниклих навіть після надсилання письмових запитів до комендатури окупаційної влади. Під час перебування у місцях утримання зв'язок позбавлених свободи зі світом зовнішнього спілкування є неможливим.

Документатори зафіксували численні випадки катувань, тортур, побиття цивільних осіб, які були незаконно позбавлені свободи окупаційною владою. Цивільні, які були незаконно позбавлені свободи, розповідають про це так:

Пан Т, цивільний, викладач у навчальному закладі, м. Херсон: .

«З перших днів окупації міста Херсон в місто зайшли підрозділи красноярського відділу міліції і красноярське фсб. Окупанти одразу поставили в місті блокпост. Перші дні окупації я займався волонтерством. Допомагав людям похилого віку ліками і продуктами.... під'їхало два автомобіля ВАЗ-патріот із представниками російської гвардії... Один із нацгвардійців вдарив мене прикладом у голову та повалив на землю, одягли наручники... Перші два тижні як нас привезли були постійні допити. В перший день допитували без фізичного насилля, бо в мене була кровотеча і розбита голова. Наступні допити вже проводили з електрошокерами, клемами під'єднували до струму і били, били «тапіком» – генератором струму. Використовували гумову палицю, кийок поліцейський, удари руками ногами... Годували три рази на день, по 4-5 порцій на 8 людей, котрі були в камері, зазвичай їжі на всіх не вистачало. Вода тільки з крану була – звичайна херсонська, не фільтрована. Але в Херсонському ізоляторі поки я перебував, це були ще курортні умови, порівняно з іншими місцями де мене утримували....Після повернення в Україну я проходив медичний огляд, В мене встановили, зламану кістку, суттєве погіршення гіпертонічних і судинних хвороб. І проблеми з зубами – через відсутність вітамінів у мене випали 4 зуба » (чоловік незаконно був позбавлений свободи з 04.09.2022 по 23.03.2023 року).

Пан С., цивільний, село Пологівського району Запорізької області:

«...Мені зв'язали руки і ноги скотчем, зняли носок з правої ноги і принесли апарат, схожий на польовий телефон, наділи клеми на великий палець правої ноги і на руку на великий палець. Облили водою і сказали, що потрібно перевірити, а для цього подзвонити

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

на телефон. Я повторив допитувачу, що в теробороні не состою, нічого не знаю, що зброї в мене немає. Після цих слів мене почали катувати током, Я почав кричати від болю та впав зі стільцем на якому сидів. Чоловік в балаклаві взяв тряпку і використав її як кляп в рот, чоловік в балаклаві придавив мене ногою і в той момент в мене задзвонив телефон або він відчув документи в кишені. Він провів обшук і забрав документи та телефон і сказав, щоб я признавався. Близько 5 годин повторювалось одне те й саме, тобто били током і задавали ті самі питання. Після чого зняли дроти, розрізали скотч і потянули наверх до вулиці. Окупант з рижим волоссям віддав мої документи, паспорт і сказав, що я не виїзний, що вся інформація про мене є на блокпостах, мені наказали мовчати, що нічого не було, і відправили додому...».

Пані О., багатодітна мати, держслужбовець, працівник місцевої адміністрації окупованої частини Запорізької області:

«...В кабінеті відділу поліції було п'ятеро осіб, троє які мене забрали з будинку та двоє з полку Кадилова. Ці двоє з полку Кадилова привязали руки і ноги до офісного стула, була зігнута, молодший з них стояв справа від мене, він взяв 2-х літрову пляшку з водою та наносив удари кінцем пляшки до тильної частини голови, під час цього питали, де служить чоловік, відповідала їм, що не знаю, що документи на нього вдома, військову частину не пам'ятаю, казали мені, що зараз допоможуть згадати і продовжували бити по голові. Двоє з ДНР натягали на голову пакет, замотували скотчем на шиї, один тримав ніс через пакет і чекали, поки не будуть конвульсії. Вони брали офісний чайник, провод замотували на шиї, душили проводом, використовували пакет для душіння, били по голові, голова була достатньо розбита, до поясу все було залито кров'ю, кожного разу паморочилась голова, втрачала свідомість, було запаморочення, тошнота. Ян сказав, що зараз пограємо в руську рулетку, брав пістолет прокручував патронник і стріляв. Через 3 години катувань мене викинули в камеру (від чергової частини до ізолятору тимчасового утримання ліворуч)...Після катування паморочилось, нудило, лежала в камері вся в крові до пояса. Камера була розрахована на трьох осіб, але знаходилась я там сама, в камері був унітаз, умивальник без води, одне маленьке вікно, світло було не завжди, сутки нічим не годували, воду взагалі не приносили...».

Документатори Об'єднання також зафіксували винесення так званих «вироків» щодо примусової «депортації» на підконтрольну територію України. Отримано свідчення 5 осіб, які таким чином потрапили з окупації на підконтрольну територію України. Під час примусового переміщення на підконтрольну територію України за рішенням окупаційної влади особу, до того незаконно позбавлену свободи, вивозили на лінію розмежування та оголошували «вирок», та змушували пішки йти по замінованій території від російського блокпоста недалеко від міста Василівка в сторону міста Запоріжжя. Замінована дорога від блокпоста до підконтрольної Україні території

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

становила більше 15 кілометрів. Відомі випадки, коли після фільмування прогандиськими російськими каналами процедуру примусового видворення цивільного чоловіка він не з'являвся на підконтрольній Україні території та наразі є зниклим безвісти за особливих обставин.

Про це «правосуддя» свідки зазначають наступне:

Пані Ю., цивільна, безробітна, окупована частина Запорізької області:

«...Як розпочалась окупація, в місті з'явилося багато колаборантів і серед них було багато моїх знайомих, що дуже огидно для мене. І я розпочала фотографувати рухи транспорту російського, надсилала в групу «Вазелін», чат боти СБУ....Десь о 14 -15 :00, 24 вересня 2022 року до мого будинку під'їхали на двох машинах 10 осіб (окупантів) ... Я злякалась і не знала що робити... В будинок зайшли, я дуже злякалась. Схватили мене і повели в кімнату мого будинку, там був газовий обігрівач. Мене посадили на диван і почали ставити питання, у тому числі на кого я працюю. Мене вдарили 2 рази по голові, я подумала що прикладом, але скоріше всього, що вдарили рукою, бо я намагалась закритись і відчула чийсь руку. Хто саме з них вдарив я не бачила, бо закривалась. Було дуже боляче..Потім ще вдарили 2 рази по голові... посадили в ізолятор двомісний...На наступний день я захворіла, допомогу мені не надавали... Сказали прибрати в камері, дали тряпку, відро, віники, сказали речі скласти в пакет та сказали виходити з камери. Обличчям поставили до стіни, руки за спину і почали зав'язували боляче скотчем руки. Одягли мені пакет на голову..Посадили в машину, сказали, що можливо мене вб'ють... Ми під'їхали, десь вгору і потім поїхали трішки ще за Василівкою мимо блокпосту, мені зв'язали руки, поставили на обочину. Один кадировець знімав, а інший зачитував приговор. Я думала що мене будуть вбивати. Після того як зачитали приговор, кадировець сказав повернутися назад. Там траншеї були і кадировці сказали що це моя могила. Після цього я пішла в сторону української території, а потім побігла, він сказав не бігти, бо стрілять будуть. По дорозі одна машина зупинилась, в ній дівчина нас забрала в Запоріжжя...».

Пані Л, цивільна, окуповане село Мелітопольського району Запорізької області:

«...5 вересня 2022 року, зранку до мене додому приїхало 7 чоловік на патріоті (машина) і мікроавтобусі білого кольору з тонованими вікнами, без номерів. Всі були в балаклавах з російськими шевронами на руках... Привезли куди точно не знаю... В кімнаті де я була, туалет зліва, протікав, сморід стояв страшенний. Туалет аж витікав їм в коридор. Знаходились дві дерев'яні полки, де не було ні матрасів ні подушок...В камері було холодно, вікна не закривали, мух було дуже багато... на другий ранок забрали на допит... Не дозволяли розмовляти українською мовою. Коли я задумувалась як сказати російською якесь слово українське, то заді мене били по голові, або якщо розповідала те що не подобається, то також били по голові. Всього нанесли 6 ударів по голові, хапалися

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

за носа, за вуха і погрожували що «будуть бити ногами так, що я буду ссатися под себе»... Всього в полоні я була 22 дні. Знаю, бо я вела календар (рисочки ставила в камері). ..

На 22 день, зранку годин 9-10 ранку зайшов «Добрий» і дав мені мішок одягти на голову. Вивів мене через бокові двері і потім мене «за шкірку» мене взяв інший окупант і посадив в машину (я була з мішком на голові)... Ми проїхали «тарілку» за Василівкою і далі поїхали, за місцем де випускали евакуаційну колону (координати я не знаю, бо не місцева). Спереді мене був міст підірваний на Запоріжжя.

Мене зняли на відео, де зачитували якийсь документ в якому наголошувалось, що це депортація. І відпустили в українську сторону, не віддавши паспорт. Я йшла десь кілометрів 30 -25, поки мене не підібрали українські військові, привезли на перший український блокпост і потім мене забрали поліцейські до Запоріжжя» (жінка незаконно утримувалась у вересні 2022 року).

Нашою організацією отримані свідчення про **незаконні затримання на підставі релігійних поглядів**. Так керівник релігійної організації парафії Різдва пресвятої Богородиці в окупованому Мелітополі, був затриманий окупаційною владою та відразу був «примусово депортований». Особу вивезли примусово на блокпост, відібрали всі біометричні дані, фотографували, погрожували розстрілом. Під відеозапис прочитали вирок та повідомили, що чоловіка примусово видворяють за межі окупованої частини Запорізької області, після чого відправили йти пішки в бік м. Запоріжжя. Дорога пішки по замінованій території зайняла 4 години, з речей дозволили взяти лише документи.

Нашою організацією отримані свідчення пастора християнської церкви в Мелітополі щодо вторгнення до приміщення церкви правоохоронців країни-окупанта, проведення на місці допиту щодо його релігійної діяльності, зв'язку з правим сектором. Окупанти ставили умови, пропонували пастору співпрацювати, погрожували фізичною розправою. Вимагали від нього припинення участі людей з церкви у проукраїнських мітингах, у противному випадку – погрожували учасникам також фізичною розправою.

Документаторами нашої організації також отримані свідчення від двох представників релігійної організації парафії Різдва пресвятої Богородиці в одному з окупованих міст Запорізької області, які були затримані окупаційною владою та відразу були «примусово депортовані». Один з них був громадянином іншої держави.

Вся отримана інформація документаторами «Об'єднання родичів політв'язнів Кремля» свідчить про порушення країною агресором правил ведення бойових дій та норм і принципів міжнародного гуманітарного права, зокрема вчинення таких воєнних злочинів, як вбивство, катування цивільного населення окупованої території, поміщення у в'язницю або інше жорстоке позбавлення фізичної свободи, пограбування державної або приватної власності, знищення міст чи сіл.

ОБ'ЄДНАННЯ РОДИЧІВ політв'язнів Кремля

Ми просимо Комітет врахувати вищенаведену інформацію та обговорити зазначені факти порушення норм міжнародного права на території України з боку Росії під час проведення 27-й сесії.

Дякуємо за увагу.